

Sevginin, Düşüncenin ve Bilginin Işığı, Sevgili Berin Hocamla Birlikte Olmak

The Light of Love, Thought and Knowledge, To Be With My Dear Professor Berin Yurdadoğ

S. Özlem Gökkurt Demirtel*

Öz

Professor Berin U. Yurdadoğ Türkiye’de kütüphanecilik ve bilgi bilimi eğitiminin öncülerindedir. Onun anısına yazılan bu mektup bir tür iç dökmedir. Sevgili hocamızı rahmet ve saygıyla anıyoruz.

Anahtar Sözcükler: Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ; Türk kütüphaneciliği; kütüphanecilik eğitimi.

Abstract

Professor Berin U. Yurdadoğ is one of the pioneers of Library Science and Education in Turkey. This letter, written in her memory, is a sort of pouring out of our hearts. We commemorate our beloved Professor with mercy, respect and gratitude.

Keywords: Prof. Berin U. Yurdadoğ; Turkish librarianship; librarianship education.

Sevgili Berin Hocam,

Bu mektubu size ziyaretimin bir yenisini daha olmayacağını bilmeksizin yazmak istiyorum. Hiçbir zaman o bilişte olmayacağız bizler, sizin “Yavrularınız”, hep sizden öğrendiklerimiz bize eşlik edecek zamanı geldikçe. Kalben de, bu sizinle olmak demek değil mi zaten?

Benim önce öğreticim oldunuz. Üniversitedeki ilk zamanlarımda çocuk ruhunu sizde gördüm ve ilerleyen yıllarda sizinle yaşattım ve o ruhu besleyerek bugünlere geldim. Sizinle beraberken “Banbino”nuz olmak, bu hisle size her geçen gün daha yakın olmak mezuniyet sonrası zaman dilimine denk düşüyor. Bu dönem, birlikte geçen en keyifli sürecin de başlangıcı.

Asistanınız olarak sizinle çalışmaya başladığım zamanlarda, Fakülteadaki odanızda kişisel dokümanlarınızı elden geçirirken Chicago’da okuduğunuz döneme ilişkin bazı bilgi kaynaklarınızı da okumam için bana verdiğiniz günü hatırlıyor musunuz? İnsan-makine etkileşimi üzerine olan doktora dersiniz için ilk defa sizin sayenizde yapay zekâ ile ilgili en yeni bilgilerle tanışmıştım. Verdiğiniz dokümanların arasında rastladığım ve bilimsel bilgilerin içerisinde saklanmış olduğunuz kısa bir öyküyü bugün gibi hatırlıyorum:

Adam bilgisayar ile sohbet etmektedir. Diyalog şöyle gelişir:

Adam:

-Sürekli seninle beraber olmak ve konuşmak istiyorum, dedi.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: ozlem.gkurt@gmail.com
Prof., Ankara University Department of Information and Records Management.

Bilgisayar:

-Bu çok iyi.

Sohbet biraz daha devam eder.

Adam:

-Ama karım artık seni kıskanmaya başladı. Rüyalarım bile giriyorsun, dedi.

Bilgisayar:

-Rüyalar için bakınız Freud.

Bugün bazı yapay zekâ uygulamalarıyla bu tür bir sohbeti insan ve makine ile oldukça nitelikli ve gerçekçi temellerde sürdürebilmek şaşırtıcı değil. Ancak bu öyküyü 1990'lı yılların başında okuduğunuzda eğlenmenin ötesinde sıra dışı düşünceler zihninizde gidip gelmeye başlıyor.

Bilgi, sibernetik, enformasyon, bilim ve araştırma gibi geniş kapsamlı terimlerin yaşamsal rollerini kavramam sizin lisans derslerinizde gerçekleşti. Ezberlemeden öğrenilen her yeni kavram ve konunun aslında beyinde daha önce var olan bilgilerle ilişkilendirildiğinde gerçek ve kalıcı öğrenme sürecinin başladığını, yine sizin derslerinizde öğrendim. Bilimsel konuları bu ölçüde değerini düşürmeden, anlamını yitirmeden anlaşılır kılarak aktarabilen ender bilim insanı tanıyorum.

Tüm bilimsel sunumlarınızda genellikle kendi kendinize sürekli sorular yönelterek konuşmayı tercih edersiniz. Kuşkusuz merak etmek ve araştırmaya başlamadan önce soruları belirlemek her araştırmacının taşıması gereken bir niteliktir. Bunu bilinçli olarak uygulayıp uygulamadığınızı bilemiyorum, ama bu yöntemin sizin uyguladığınız biçimiyle, konuşarak doğaçlama yürütülmesi halinde bir konuyu çok yönlü anlamaya, sorgulamaya ve farklı zamanlarda farklı cevapları keşfetmeye yardımcı olduğunu düşünürüm. Bu süreç giderek sesli imgeleme gücünü geliştirerek yeni olanı keşfetme arzusuyla açık fikirliliği ve değişime olan inancımızı da güçlendiriyor olmalı.

Kendi bilim dağarcığınızda olmasa da yeniyi ötelemesiniz. Örneğin, doktora tezi olarak bibliyometri konusunda çalışma isteğimi hiç yadırgamadınız. Oysa aynı dönem, kütüphaneciliğin ülkemizde gelişimi için toplumsal önceliklerimizin bu tür konular olmadığını çok kesin bir dille belirterek alanımızda böyle bir konunun doktora düzeyinde çalışılmaması gerektiğini dillendiren büyüklerimiz olmuştur. Siz ise, bu konunun ulusal boyutta önemine inanarak ve güvenerek çalışmalarım için yurt içinde ve dışında en büyük desteği sağlamanın peşine düştünüz. Bibliyometri alanında o tarihlerde, yöntem ve uygulama açısından derinlemesine bilgi edinebileceğim bilimsel bir oluşum ya da uzman yoktu. Bu eksikliği gidermek üzere siz, British Council'den kısa süreli bir burs edinmemi sağlayarak İngiltere'de Bibliyometri Enstitüsü ve uzmanları ile görüşmemin önünü açtınız. Kütüphanelerde sadece kaynak seçiminde bilimsel yöntemleri geliştirmek amacıyla kullanılan bibliyometri tekniklerini o dönemdeki adıyla Dokümantasyon ve Enformasyon Ana Bilim Dalı kapsamında daha ileriye taşıyarak enformetri bilgisine sahip kütüphanecilerin yetişmesine hizmet etmeyi muradımız.

Kütüphaneciliğin, sizin deyişinizle “bütün bütün” sosyal bilimler çatısı altında kalmayacağına olan inancınızla farklı disiplinlerin yöntemlerini öğretim programlarımıza yansıtmakta hiç tereddüt etmediniz. Üstelik dokümantasyon ve enformasyon ana bilim dalının, bilişim teknolojilerinin getirdiği yöntem ve yeniliklerin kütüphanelerde hayata geçirilmesinde

yine kütüphanecilerin öncü olacağını kavramış ve bunu eğitim hayatımıza aktarmak gerekliliğini görmüştünüz. Yenilikçi ve ilericiydiniz çünkü. Kütüphanecilik bilim dalının disiplinlerarası bakış açısıyla ve özellikle de bilişim alanıyla iç içe büyüyeceğini biliyordunuz.

Bilimsel konularda olduğu gibi, sıradan gelen ve gözden kaçan ayrıntılarla da bazen eğlenir ve eğlendirir; bazen de düşündürürsünüz. Diğer yandan da, yaşanan olaylarda eksik ya da fazla olanı size muzipçe söyleten bir yanınız vardır. Mutlu ve çocuksu bir edayla bizim için iyi ve doğru olan her neyse kalbe dokunarak söylersiniz. Güzellik herkesin hoşuna gider ama siz ufacık da olsa içinde güzeli barındıran her şeyi sözcüklerinizle, çocuksu mimiklerinizle takdir edersiniz. Yüz ifadelerimizdeki sert bakış ya da mutsuzluk mimiklerinin zamanla yaratacağı izler bile bizim adımıza size kaygı verir. Her tercihinizin bilimsel bir açıklamasını yapabilirsiniz. Örneğin, asansörümüzün çalışmadığı günlerde Fakültenin avlusuna ulaşmak için merdivenleri kullanırken size destek olmak için neden bizim bir adım önde olmamızın ya da kendi pamuk gibi ellerinizle hazırladığımız el kreminize neden gliserin ve limon koyduğunuzun bilimsel bir geçerliği vardır.

Bugüne kadar pek çok güzelliği çocuk gibi mutlu olma vesilesi yapabildik. Örneğin, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'mızı bir çocuğun sevinciyle karşılar ve kutularız birlikte. Atatürk'e olan bağlılığınızla çok küçük yaşlarda içselleştığınızı biliyorum. O yıllara ait bir anınızı adeta o yaştaki Berin'i yaşayarak anlatırsınız. Sizin ağzınızdan şöyle aktarmaya çalışayım:

“Atatürk Adana'ya ziyarete gelmiştir. Tüm öğrenciler Ata'yı görme heyecanı ile caddelere koşarlar ve karışıklık olur. Dönüşünde herkes yine kaldırımlarda, ancak sadece liselilere izin verilmiştir; daha küçüklerin kalabalığa girmesine izin verilmez. Atatürk geçerken küçük bir kız çocuğu illa “Ata'yı görmek istiyorum” diye tutturur. Feryat figan haldeki kız çocuğu, Atatürk'ü ona göstermek üzere kucaklanır. Atatürk tam geçerken bu defa aynı kız çocuğu yine feryat figan halde, “Göremiyorum,” der; çünkü gözüne güneş gelmektedir. Araba biraz ilerledikten sonra durur ve Atamız işaret ederek “Çocuk gelsin” der. Sonrasında, “Gördün mü?” diye sorarlar küçük kıza. Cevap olarak, “Gördüm; şimdi gördüm.” der küçük kız.

Bu anıyı anlattıktan sonra eklersiniz:

“İşte o küçük kız bendim!”

Ve işte o muhteşem günün sizde yarattığı silinmeyen ruh hali bize de tesir eder ve yıllarla beraber içimizde aynı coşkuyu saklar.

Sizin çok farklı alanlarda sosyal sorumluluklarınızı, adanmış bir gönüllülükle yerine getirdiğiniz Atatürkçü rehber rolleriniz vardır. Siyasi, kültürel, idari ve toplumsal her hususta Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün davranış ve hitaplarına başvurarak bugün için onu örnek almamıza hizmet edersiniz. Doçentlik tezi olarak Atatürk'ün devrimlerine yönelik içerik analizi çalışmasını yapmayı seçtiniz. Oysaki o dönemde İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olup Ford Vakfı'ndan burs alarak Chicago'da “Bilgi Yönetimi” konularında akademik kariyerine başlayan bir gencin daha farklı konularda çalışması beklenebilir. Örneğin, gelişmiş dünyanın İngilizce dilinde sunulan öncelikli araştırma konularını kolaylıkla ülkemize aktarabilecekken, siz, tüm dünyaya örnek bir Liderin çalışmalarını mesleki bir bakış açısıyla irdelemeyi seçtiniz. Sonrasında da Türk Tarih Kurumu muhabir üyeliği ve Atatürk Kültür

Merkezi Başkanlığı asil üyeliği süreçlerinizde toplumun her kesiminin Atatürk'ü derinlemesine anlamasına hizmet eden konuşmalarınızı pek çok vesilelerle dinledik. Sunumlarınızda sadece; Atatürk'ü, felsefesini, ülkemiz tarihini, kültürel ve sosyal süreçleri, olguları değil, mesleki konuları da aynı ustalıklarla ele alıyorsunuz. Tüm bu birbirine yakın ya da uzak konuları, bir bilgi ve enformasyon bilimcisinin bakış açısıyla ele alarak günümüze taşımayı nasıl başarıyorsunuz? Bunu yaparken Türkçeyi ne güzel kullanıyorsunuz. İngilizce diline olan hâkimiyetinizi de bu yetinizle birleştirerek “Kitaplık Bilim Terimleri Sözlüğü”nü hazırladınız. Böylelikle 1974 yılında Türk Dil Kurumu yayınları arasında çıkan bu özgün çalışmanızla kütüphanecilik, dokümantasyon ve enformasyon bilimleri ile ilgili İngilizce kavramlara Türkçe karşılıklarını vererek anlam kazandırdınız.

Dili kullanma becerisinden çok daha fazlasını ister, konuşurken kendini dinletebilme yetisi. Öyle ki siz, her konuda bilginizi aktarabilir, sohbet edebilirsiniz. Ve o sohbetin tadı kalıcıdır zihinlerde; öğrettikleri de artıstır elbette. Öğrenmek sadece derste değil, gündelik hayatın her sürecinde bizimledir. Sizin taşıdığımız bu sorumluluk yüzünüze hep yansır, sesinizde, ifadelerinizde hep seçilir. Ama bunu bir öğretmen edasıyla yapmadan mutlu mutlu, keyifle aktarırsınız karşınızdakine. Karşınızdakinin sizden küçük ya da büyük olmasının önemi yoktur. Çünkü siz yaşsız olduğunuz için karşınızdaki de yaşsızdır aslında.

Bu yaşsızlık belki de kolaylaştırıyor teknoloji ile aranızda hiç mesafe koymamanızı. On yıl önce akıllı telefonlar bu kadar yaygın değilken mesleki toplantılarımızın birisinde, tabletinizi getirmediğinize hayıflanmanızın, daha yeni bir modele geçme sabırsızlığından kaynaklandığı gün gibi ortadaydı. Teknoloji ve bilgi toplumunun iç içe gelişimini etkileyecek gündem her zaman sohbetlerimizin öncelikli konuları olmuştur. Bunlar sadece mesleki dinamikleri değil siyasi, ekonomik ve sosyal dalgalanmaları da barındırır. Zaman zaman bu konuşmalar can sıkıcı ülke meselelerini de içerebilir. Buna rağmen süreçleri bütünüyle reddetmek ya da karalamak yerine zaman içinde kabul edilebilir olanı gören, yapıcı olana dönüştürebilen pozitivist yaklaşımdır sizde gözlemlediğimiz. Son zamanlarda bu hoşgörülü tavrın daha gözle görülür halde yerleştiğini fark ettiniz mi kendinizde?

Çocuklarımız çoktu elbette. 35 yılınızı adadığımız Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve sonrasında 2000 yılına kadar Hacettepe Üniversitesinde olmak üzere kütüphanecilik bölümlerinde yetiştirdiğiniz çocuklarımız. Derslerine girmeden de öğrenci kongrelerine eşlik ederek ya da yetiştirdiklerinizle yeniden buluşarak veya sizinle ilk defa tanışma fırsatı bulan yeni gençlerle bir araya gelerek de her nesilden çocuklarımız oldu sizin. Bizler ne kadar yaş alsak da yeniden şekillenmek üzere çocuklaşıyorduk yanınızda, her seferinde yeniden.

Son yıllarda evinizin adresi değişti. Yeni yuvanız 75. Yıl Huzurevi oldu. Sadece çok yönlü bilim kadını olarak değil; sanatsever bir kültür insanı, çağının ötesinde bir öğretmen olarak bu yuvada düzenlenen özel toplantılarda da çok sayıda kişiyi kendinize hayran bıraktığınıza tanık oluyoruz (bkz. Fotoğraf 1.).

Fotoğraf 1

Kimi zaman sizin davetli olduğunuz, kimi zaman da sizin davetinize katılan gönül dostlarınıza neredeyse her gün yenileri ekleniyor. Farklı gruplarla bir araya gelerek pozitif bakışı etrafınıza yaymayı başarıyorsunuz. Bu defa küçük bir grupla kutladığınız doğum günü toplantısındaki mutlu bir kareyi burada paylaşmak istiyorum (bkz. Fotoğraf 2.).

Fotoğraf 2

Bu fotoğraftaki gibi gülümserken kendini iyi hissetme konusundaki kararlılığınızı anımsamamak mümkün değil! Zaman içinde yavrularınız hatırlarınızı sorduğunda: “İyiyim, iyi olmakta kararlıyım.” cevabınızın arkasından, geçen kış bulduğumuzda “Bu kararımı son günlerde sürdürmekte biraz zorlandığımı fark ettim. Bu nedenle bu kararsızlığı sürdürmeme kararı aldım.” dediğinizi hatırlıyor musunuz? Nasıl da güldük bu sözünüzün arkasından. Ne yüce bir yaşam felsefesi! Sizin yaşama bağlılığınız bizlerin ışığı. Çünkü siz sadece bizim değil, bizden sonra gelecek yeni kuşakların da ışığı olarak yollarımızı aydınlatacaksınız.

Özlemlerle sarıldım.